

est sufficiens potestas ad ligandum, quæ, ut operetur, non requirit præsentiam vel scientiam alterius, sed causam, et subordinationem, id est, quod sit illi subjectus; ergo hæc ignorantia impedire non potest censuram.

7. *An si tempore quo censura fertur reus jam resipuit, illa ligetur.* — *Ratio pro parte negativa.* — Solum posset quis dubitare, si contingeret, eo tempore, quo fertur censura, alium jam resipuisse, et satisfacisse, seu paruisse Ecclesiæ, ita tamen, ut ad notitiam iudicis pervenire non potuerit, an censura in eum lata valida sit, vel impediatur. Videtur enim impediri, quia jam non subest vera causa ejus, et ablata causa necessaria, impeditur effectus. Item, si alterius obedientia et satisfactio ad notitiam iudicis pervenisset, non posset in illum ferre talem sententiam; fuisset enim injusta, et nulla, utpote ex falsa causa; quod autem iudex ignoret statum alterius absentis, extrinsecum valde est, et accidentarium; non ergo debet alteri nocere, sed in tali sententia subintelligi debet saltem tacita conditio, si in sua contumacia perseveret, sicut etiam subintelligitur alia conditio, donec resipiscat. Etenim si juxta intentionem Ecclesiæ censura permanere non debet in eo, qui jam est Ecclesiæ obediens, nam statim absolvendus est, multo magis inferri non debet ei, qui jam est obediens; si ergo per errorem, vel falsam præsumptionem feratur, non valebit.

8. *Ratio pro parte affirmativa.* — *Resolutio.* — In contrarium vero est, quia illa censura non fertur propter perseverantiam in contumacia usque ad illud tempus, in quo sententia fertur, sed pro contumacia consummata in tempore per admonitionem præscripto; quæ contumacia vera fuit, et in re; ergo talis sententia fundatur in vera, et legitima causa. Nam talis censura, quæ per sententiam fertur post sufficientem monitionem, jam non fertur sub conditione in futurum, sed pure et absolute in pœnam contumaciæ; ergo ex parte causæ, et ex modo, quo fertur, talis sententia valida est, nec potest impediri ob mutationem, vel resipiscentiam peccatoris, quia non est lata sub opposita conditione, nec dependenter ab illa. Adde, quod, licet ille peccator resipiscat apud Deum, tamen coram Ecclesia non obedit, donec se superiori præsentet, et priorem contumaciam corrigat, ac paratum se ad satisfaciendum ostendat; ergo si prius quam hoc faciat, a superiori ligetur, ligatus mane-

bit donec absolvatur, etiam si occulte resipuerit. Atque ita scientia superioris de resipiscentia alterius non concurrat omnino per accidens, sed per se; pertinet enim, moraliter loquendo, ad ipsam causam censuræ. Et ita facile solvuntur priores rationes dubitandi. Unde hæc posterior pars sequenda est in praxi, quamvis speculative res dubia esse videatur.

9. *Quamdiu ligatus censuram ignoret, excusari ab ejus transgressione.* — *Quid si probabiliter timeat censuram jam esse latam.* — Secundo observandum est, quamdiu is, contra quem fertur censura, illam ignorat, excusari a transgressione ejus, etiamsi efficiat actus per illam prohibitos, quia respectu illorum censura habet vim cujusdam præcepti. Et ideo, sicut ignorantia præcepti excusat a culpa, ita etiam ignorantia censuræ. Quo fit, ut oporteat talem ignorantiam invincibilem esse, quia alia non excusat. Unde interrogare aliquis potest, quando peccator jam sufficienter fuit admonitus, et vehementer suspicatur fuisse in illum sententiam excommunicationis latam, quia scit sufficiens tempus jam elapsum esse, et superiori de sua contumacia constitisse, an tunc teneatur abstinere, eo quod jam ejus ignorantia non videatur invincibilis, sed constituens illum in dubio probabili. Respondeo primum: si hujusmodi peccator loco distet a superiori cujus censuram expectat vel potius timet, quamvis fuerit elapsum sufficiens tempus, ut potuerit ligari, si tamen non fuit sufficiens tempus elapsum, ut etiam potuerit illi intimari sententia, non tenetur ob prædictam suspicionem abstinere, tum quia præceptum non obligat, donec possit a subdito sciri, vel saltem non ita obligat, quin ejus ignorantia sufficienter excuset; tum etiam quia illa suspicio non est sufficiens ad obligandum, quia fieri potuit, ut superior mutaverit voluntatem, vel distulerit executionem, propter rationes, vel impedimenta, quæ frequenter occurrunt.

10. At vero, si tantum temporis elapsum est, ut potuerit non solum sententia ferri, sed ad notitiam ejus deferri, ulterius subdistingendum videtur; nam, aut ille consulto sese occultat, aut fugit, ut notitia sententiæ ad illum non perveniat. Et tunc non excusatur, quia illa ignorantia non solum invincibilis non est, verum potius videtur affectata. Quod etiam confirmari potest a simili ex supra dictis de illo, qui per vim, vel fraudem im-

pedit, ne admoneatur; est enim hic eadem, vel major ratio. At vero, si ille nullo modo se occultavit, sed bona fide se gessit, et nihilominus nullam notitiam latæ sententiæ habet, non tenetur illam præsumere, neque illam ita formidare, ut abstinere cogatur. Tum propter dicta, quia illa suspicio est insufficientis, cum multis de causis potuerit pronuntiatio sententiæ suspendi; tum etiam quia illamet temporis dilatio infert jam contrariam suspicionem, nimirum, sententiam prolatam non esse; nam si fuisset, vel per iudicis diligentiam, vel per famam, quæ in his rebus facile diffunditur, ad notitiam partis pervenisset. Oportet ergo, ut vel per iudicem notificetur, vel saltem ut probabilibus et fide dignis testimoniis constet sententiam fuisse latam. Non enim opinor necessarium esse, ut semper hæc notitia per notificationem juridicam habeatur, distinctam a sententiæ promulgatione, sed satis esse, ut sententia sufficienter promulgata quacumque via in sufficientem notitiam deveniat; sicut in promulgatione legis vel statuti manifestum est. An vero teneatur hujusmodi reus inquirere, et diligentiam facere ad hanc notitiam habendam, respondeo, per se loquendo, non teneri, quia in his, quæ pœnalia sunt, et coactiva, satis est passive se habere ad inflectionem pœnæ; hæc autem notificatio censuræ est veluti pars executionis ejus; et ideo ad iudicis munus spectat illam procurare, non ad ipsum reum. Solum ergo tenetur per vim, vel fraudem illam non impedire.

11. *Num sufficiat censura per famam, ut quis abstinere teneatur.* — Rursus inquire hic potest, an sufficiat notitia censuræ per solam famam, ut aliquis abstinere, seu censuram servare teneatur. Nonnulli enim Canonistæ ita simpliciter affirmant; quia talis fama, vel confert sufficientem notitiam censuræ, vel constituit hominem in eo statu, ut merito dubitare possit; qui autem dubitat de censura, ut tutiorem partem sequatur, abstinere debet, juxta cap. Illud, de Cleric. excommunicato ministrante; ubi Abbas id notat, et in cap. Apostolicæ, eod. tit., cum Glossa, ibi. Idemque colligitur ex cap. Cum desideres, de Sentent. excomm., ubi dicitur, si publica fama est, quemquam verberasse aliquem clericum, non esse cum illo communicandum. Quod procedebat juxta antiquum jus; nunc enim juxta Extravag. *Ad evitanda*, solum tenemur evitare hunc percussorem, quando est ita manifestus, ut nulla tergiver-

satione possit celari. Illud vero jus antiquum multo magis obligabat ipsum excommunicatum, quodcumque illi per famam de sua excommunicatione constabat; hoc autem jus respectu ipsius excommunicati integrum manet. Atque hæc sententia præsertim propter hæc jura positiva vera videtur, dummodo fama sit talis, ut prudenter considerata cum aliis circumstantiis probabilem saltem fidem facere possit. Præsertim, cum facile sit, remedium absolutionis ad cautelam adhibere. Quod si hoc locum non habeat, saltem est diligentia adhibenda ad veritatem indagandam, ut vel certitudo de re ipsa habeatur, vel certe, si dubium adhuc maneat, speculativum tantum, et non practicum sit, ut eo non obstante possit quis suo jure, et libertate uti, juxta regulas conscientiæ.

12. *An censura ignorata causet effectus, qui ex notitia rei pendent.* — Tertio observandum est, quod supra diximus, censuram duplices habere effectus: quosdam præcipiendo tantum, de quibus procedunt, quæ in proxima animadversione notavimus; alios per se ipsam efficiendo, et exequendo, qui non pendent ex notitia, vel ignorantia ejus, qui per sententiam ligatur, ut quod reddatur incapax beneficii, vel aliquid simile. Et de his est nonnulla dubitatio, an talis sententia statim habeat hos effectus circa ignorantem. Quam tractat Glossa, in dicto cap. Apostolicæ, verb. *Probabili*, de Cleric. excomm. minist., et licet in utramque partem dubia proponat, tandem definit, quoad hos effectus non pendere executionem sententiæ ex scientia, vel ignorantia ejus, in quem fertur. Quæ est vera, et recepta sententia, ut patet ex Covarruv. sup., et § 7, num. 2; et Ugolino, dict. § 8, num. 5. Et ratio est, quia quoad hunc effectum non pendet sententia ex actione, vel obligatione rei, sed in illum efficaciter operatur, ipso etiam non consentiente; ergo neque etiam pendet ex ignorantia vel scientia ejus. Patet consequentia, quia ignorantia in aliis effectibus solum excusabat propter obligationem vel consensum necessarium ex parte alterius. Et explicatur a simili ex communi doctrina de legibus positivis, quæ etiam proportionaliter habere possunt illos duos effectus obligandi et irritandi; et, licet prior excusetur per ignorantiam, non tamen posterior, per se loquendo, quia ille fit ab ipsa lege, et non expectat consensum, vel operationem alterius.

13. *Quid si excommunicatus occultus absolvat.* — Et hinc colligitur, si talis censura excommunicatio sit, irritam reddere collationem beneficii, et jurisdictionem tollere, et similia, de quibus infra, tractando de censuris in particulari, dicemus. Statim vero occurrebat inconveniens, quia sequitur absolutionem datam ab hujusmodi excommunicato etiam in foro conscientie esse nullam, quia privatus est jurisdictione; quod tamen cederet in periculum animarum, cum illa excommunicatio tunc invincibiliter etiam ignorari possit. Sed ad hoc jam supra significatum est, et infra latius dicitur, eum, qui communi existimatione toleratus est, non privari jurisdictione quoad hos actus; non quia sententia ad hoc etiam non esset efficax, *de se ac per se* (hanc enim particulam propterea superius addidi), sed quia propter commune bonum Ecclesia ex benigna providentia talem jurisdictionem concedit. Unde etiam si ipse reus non ignoraret suam censuram, si in communi Ecclesie existimatione ignoraretur et reputaretur minister idoneus, idem dicendum esset. Non ergo id provenit ex ignorantia, sed ex alio capite.

DISPUTATIO V.

DE IIS IN QUOS POTEST FERRI CENSURA.

Hæc est ultima causa censuræ, quæ rationem materialis participat; et magna ex parte in superioribus explicata est, tum quia is, in quem fertur censura, delinquens, et peccator esse debet; tum etiam quia oportet, ut sit subditus ejus, qui fert censuram; et ideo ex iis, quæ diximus de causa censuræ, et de jurisdictione ad illam ferendam necessaria, facile possunt intelligi conditiones requisitæ in subjecto censuræ; pauca vero addenda sunt ad materiæ complementum.

SECTIO I.

Quæ conditiones in aliquo requirantur, ut capax sit censuræ.

1. *Solus homo viator ligari potest censura.* — Primum suppono, hominem tantum viatorem, et consequenter viventem in hac vita mortali, posse censura ligari proprie et in rigore loquendo. Ita supponunt omnes, qui de hac materia scribunt. Et patet facile ex dictis; nam solus homo viator est capax delicti, et emendationis ejus; utrumque autem

requiritur in subjecto capaci censuræ; nam fertur propter delictum, et contumaciam, ut dictum est ex Matth. 18, et fertur ob emendationem ejus, et salutem animæ, ut dictum etiam est ex 4 ad Corinth. 5. Bruta ergo animantia excluduntur, quia non sunt capacia delicti; et eadem ratione beati omnes excludi possunt; damnati vero, quia jam non possunt emendare delictum; præterquam quod omnes illi sunt extra forum Ecclesie, vel natura sua, ut Angeli, vel ratione status, ut animæ separatae. Adde, effectus censurarum, quales sunt privatio communicationis civilis aut sacræ, usus sacramentorum, vel sacrificii, etc., non habere locum in his omnibus, sed in solo homine viatore, quia nemo privatur nisi iis, quæ habet, vel habere potest.

2. *Objectio.* — *Quo sensu anathematizantur res insensibiles ac dæmones.* — Hic vero obijci potest, quia interdum quædam animantia bruta, ut locustæ, et similia, quæ fructus terræ devastant, excommunicari dicuntur. Item quod Paulus anathema dicit in eum, qui contra Evangelium docet, etiam Angelus sit, ad Galat. 1. Et inter exorcizandum, dæmones excommunicari, et anathematizari dicuntur. Item, quia interdum mortui etiam excommunicari possunt, cum possint absolvi, ut sumitur ex multis decretis, 24, quæst. 3. Sed hæc facile expediuntur, si advertamus in primis, verbum anathematizandi, et excommunicandi, interdum accipi pro verbo execrandi, et detestandi et separandi a nobis aliquid tanquam noxium et execrabile. Et hoc sensu non tantum personæ, sed interdum etiam res aliæ, verba seu sententiæ aut hæreses anathematizari dicuntur. Sic enim hæretici, cum abjurant errores, eos anathematizant, cum tamen nec ipsi censuras ferre possint, neque ipsæ hæreses capaces sint censuræ; significant ergo se execrare et a se omnino separare tales errores. Atque hic est usus antiquissimus a Conciliis, et summis Pontificibus observatus, ut patet ex cap. Ego Berengarius, de Consecr., dist. 2, et cap. Donatum, cum aliis, 1, quæst. 7, ex Leone Papa, epist. 5 et 87. Imo et Josue, 6 et 7, hoc sensu dicitur: *Sit civitas hæc* (scilicet Hiericho) *anathema, et omnia, quæ in ea sunt, Domino; id est execrabilis, et prorsus destruenda, ac succendenda.* Unde additur: *Sola Rahab meretrix vivat.* Et frequens est illa significatio. Cum ergo exorcizantur animalia bruta, et similia, verba quæ in illa dicuntur, solum sunt imprecationes quædam, quibus Christia-

nus populus a Deo postulat, ut illa avertat ac destruat. Dicere autem similia verba intentione ferendi censuram superstitiosum esset, ut recte dixit Navarr., in Summ., cap. 27, num. 13. Atque in eodem sensu dicit Paulus anathema in eum, qui aliud evangelizaverit, quam quod ipse evangelizaverat, etiamsi esset Angelus, quod per exaggerationem dixit Paulus, ad ostendendam firmitatem fidei, et quam sit execrabilis, et fide indignus, qui contrarium prædicat. Unde Basilus, in regulis brevius disput., in 114, ita fere exponit: *Talis fugiendus est, atque execrationi habendus.* Et eodem sensu accipienda sunt similia verba, quoties in dæmones dicuntur.

Quomodo mortui excommunicari dicantur.

3. *Non potest mortuus directe censura ligari.* — *Anima separata est incapax censuræ.* — *Corpus exanime non est censura ligabile.* — De ultima vero parte objectionis nonnulla major controversia est; nam quidam contendunt hominem mortuum posse censura ligari, quia interdum jura hoc modo loqui videntur. Tamen res est facilis, si recte attendatur. Nam directe, ac (ut ita dicam) in se ipso, non potest homo mortuus censura ligari, et consequenter, nec in eum potest directe censura ferri. Ita docet Joan. de Lignano, in tit. de Censuris, § 9, num. 2 et 3; Navarr., in Sum., cap. 27, num. 13; Covarr., in cap. Alma, part. 1, § 11, num. 8; Castro, lib. 2 de Justa hæret. punit., cap. 19 et 20. Et potest facile probari rationibus, quibus supra ostendimus, solum hominem viatorem censura ligari posse; nam homo jam mortuus, nec simpliciter homo, neque viator est. Et explicatur in hunc modum: nam vel censura talis ferretur in animam separatam, vel in corpus mortuum; non in animam, tum quia jam est extra forum Ecclesie militantis; nemo autem ligatur a non suo iudice, ut ad rem præsentem dicitur in cap. Quod autem, de Pœnit. et remiss. Tum etiam quia, si est in inferno, jam habet ultimam pœnam, et est incapax omnis spiritualis beneficii, et est extra omne consortium hominum mortalium, unde nullis bonis privari potest per Ecclesiam. Si autem est in purgatorio (nam de beatis nulla est dubitandi ratio) jam non est neque esse potest digna tali pœna; propter quod, licet Ecclesia haberet directam potestatem in animam in eo statu existentem, non

haberet illam quoad hunc actum ferendi censuram. Unde, ut statim dicam, neque indirecte potest illam exercere respectu animarum purgatorii. Neque etiam corpus exanime per se et directe est capax censuræ, cum nec rationis usum habeat, neque obligari per censuras possit, ut emendetur; qui est proprius censuræ finis, ut in superioribus dictum est.

4. *Objectio.* — Ex quo sumitur nova ratio; nam censura vel fertur a jure, vel ab homine; illa prior, vel in hac vita contracta est; et sic, quamvis fortasse fuerit occulta, et post mortem declaretur, non tunc censura fertur in mortuum, sed publicatur censura, quam vivus occulte incurrerat. Si autem ante mortem non fuit contracta, neque postea potest. Quia jam tunc non alligatur homo Ecclesiasticis juribus, neque illa transgredi potest. At vero censura, cum ab homine fertur, requirit præviam monitionem, quæ mortuo fieri non potest. Dices: contingere potest, ut admonitio tempore vitæ facta sit, et ille moriatur, priusquam sententia feratur; ergo poterit in illum ferri, postquam mortuus est. Respondetur, si tantum esset sententia declaratoria, esset quidem id verum; in condemnatoria autem non potest habere locum. Et est aperta differentia, quia illa prior respicit tempus præteritum, et solum declarat delictum commissum, et pœnam jure ipso illatam, quam propterea exequi potest iudex, etiam post mortem delinquentis juxta capacitatem illius. At vero posterior sententia condemnatoria in præsentem et de novo pœnam imponit; et ideo requirit tunc actualem jurisdictionem in ipsum, quam habere non potest in hominem jam mortuum. Et præterea, cum hæc pœna medicinalis sit, semper requirit, ut is, in quem de novo fertur, sit in statu, in quo possit salus, vel fructus aliquis sperari.

5. *Aliqua jura contra resolutionem datam obijciuntur.* — Atque hinc facile intelliguntur aliqua jura, propter quæ nonnulli Doctores aliter loquuntur absolute dicentes hominem mortuum posse excommunicari, vel alia censura affici. Ita Richar. in 4, d. 18, art. 5, quæst. 4; et Gabr. ibi, quæst. 2, art. 2, corollar. 4, post concl. 2; et aliqui etiam Canonistæ ita sentiunt; quoniam in cap. Sane, 24, quæst. 2, de hæreticis dicitur, post mortem esse anathematizandos et condemnandos; ubi ex Conciliis, et ex D. August. multa referuntur; Cyprian. etiam, lib. 1, ep. 9, propter speciale crimen quemdam mortuum excom-